

О. О. Волошина,
кандидат економічних наук, доцент,
ORCID 0000-0003-3250-7183,

М. Ю. Ковальова,

В. Є. Боженко,

ДВНЗ «Донбаська державна машинобудівна академія», м. Краматорськ

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Однією з головних функцій держави є проведення соціальної політики, яка здатна забезпечити повноцінний розвиток людини, реалізацію її інтелектуального і професійного потенціалу. Нині державна система соціального захисту є необхідною для стабільного функціонування сучасного суспільства. Це зумовлено, насамперед, складною фінансово-економічною ситуацією в державі, частковою окупацією її території, веденням військових дій на сході країни, стрімким зниженням рівня життя її громадян і, як наслідок, збільшенням кількості малозабезпечених верств населення, інвалідів, переселенців, багатодітних сімей та інших категорій осіб, що потребують різного роду соціальної допомоги. Соціально-економічні процеси, що відбуваються останніми роками в Україні, сприяють зниженню рівня зайнятості населення, якості й доступності суспільних благ у сфері охорони здоров'я, освіти та культури. Створення ефективної системи соціального захисту населення є домінуючим завданням у процесі побудови соціально-економічної моделі суспільства на сучасному етапі в Україні. Одним із визначальних чинників, що сприяє формуванню дієвого соціального захисту громадян, є фінансове забезпечення цієї сфери, яке, з огляду на нинішні обставини та фінансові можливості держави, є обмеженим. Отже, надзвичайно важливим для стабільного забезпечення соціального захисту в Україні є ефективне бюджетне фінансування соціальних програм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Серед вагомих досліджень зарубіжних вчених у сфері фінансового забезпечення соціального захисту населення слід назвати праці: У. Беверіджа, Ш. Бланкарта, Дж. Бьюкенена, Ф. Вагнера, Л. Вальраса, Т. Ганслі, Дж.М. Кейнса, Ф. Лассалю, Г. Мак-Таггарта, А. Маршала, Т. Мальтуса, Дж. С. Мілля, Р. Оуена, В. Парето, В. Петті, А. Пігу, В. Роїка, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, Дж. Фабоцці, С. Фішера, Ф. Хайека, У. Шарпа, Л. фон Штейна та інших. Теоретичні й практичні аспекти системи соціального захисту населення в Україні розглядаються багатьма вітчизняними ученими й дослідниками, які накопичили значний обсяг теоретичного матеріалу та практичних доробок. Зокрема наукові розробки О. Романюк зосереджені на питан-

нях стану фінансування соціального захисту населення. О. Василик та І. Кичко у своїх роботах розглядають соціальне страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту.

Метою статті є розкриття сутності та особливості фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на поступовий перехід економіки України до нової системи соціально-економічних відносин, логіка побудови соціального захисту залишається в основних своїх рисах незмінною і орієнтованою на заохочення заслуг перед державою, соціальну підтримку лише окремих категорій населення (людей похилого віку, інвалідів, підтримку сім'ї та молоді) та розгалужену систему пільг, які зовсім не пов'язані з рівнем матеріального добробуту домогосподарств. Підтримка такої розгалуженої системи соціального захисту, яка здебільшого функціонує на принципах солідарності та субсидування, вимагає значних фінансових ресурсів, що в умовах складних соціально-економічних та демографічних проблем як у світі, так і в Україні, стає непосильним тягарем для економіки країни. На сьогодні в Україні нагальна потреба щодо реформування діючої системи соціального захисту населення, що є надзвичайно складним завданням. Це обумовлюється тим, що, з одного боку, в процесі реформування потрібно зменшити розмір соціальних видатків з метою скорочення навантаження на економіку країни, а, з іншого боку, «реформування системи соціального захисту повинно відбуватися без зменшення доступу громадян до гарантованих державою прав та без обмеження можливостей населення користуватися безоплатними соціальними послугами» [1, с. 138]. Тому важливим завданням повинна стати оцінка існуючого стану фінансового забезпечення соціального захисту з метою подальшої його оптимізації та підвищення ефективності усіх соціальних програм.

Вирішальну роль у формуванні фондів фінансових ресурсів системи соціального захисту населення відіграє основний показник соціально-економічного розвитку країни й найважливіше джерело формування первинних доходів громадян та доходів державних цільових фондів соціального призначення – фонд оплати праці, який формується в ре-

зультаті первинного розподілу між економічними суб'єктами створеної доданої вартості, тобто валового внутрішнього продукту і характеризує ступінь реалізації громадянами власного трудового (фізичного, освітнього, професійно-кваліфікованого) потенціалу та їх можливості у забезпеченні належного рівня життя без втручання держави. Відповідно до концепції соціально-орієнтованої ринкової економіки вагомим фактором ефективності соціальної політики є переважне зростання первинних доходів населення в порівнянні із вторинними. Фінансове за-

безпечення соціального захисту громадян має багатоканальну структуру, яка складається з коштів державного та місцевих бюджетів, державних та недержавних соціальних фондів, суб'єктів господарювання різних форм власності та добродійних (благодійних) фондів (рис. 1) і здійснюється шляхом перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на основі соціальної солідарності, що передбачає взаємну допомогу всіх учасників системи соціального захисту.

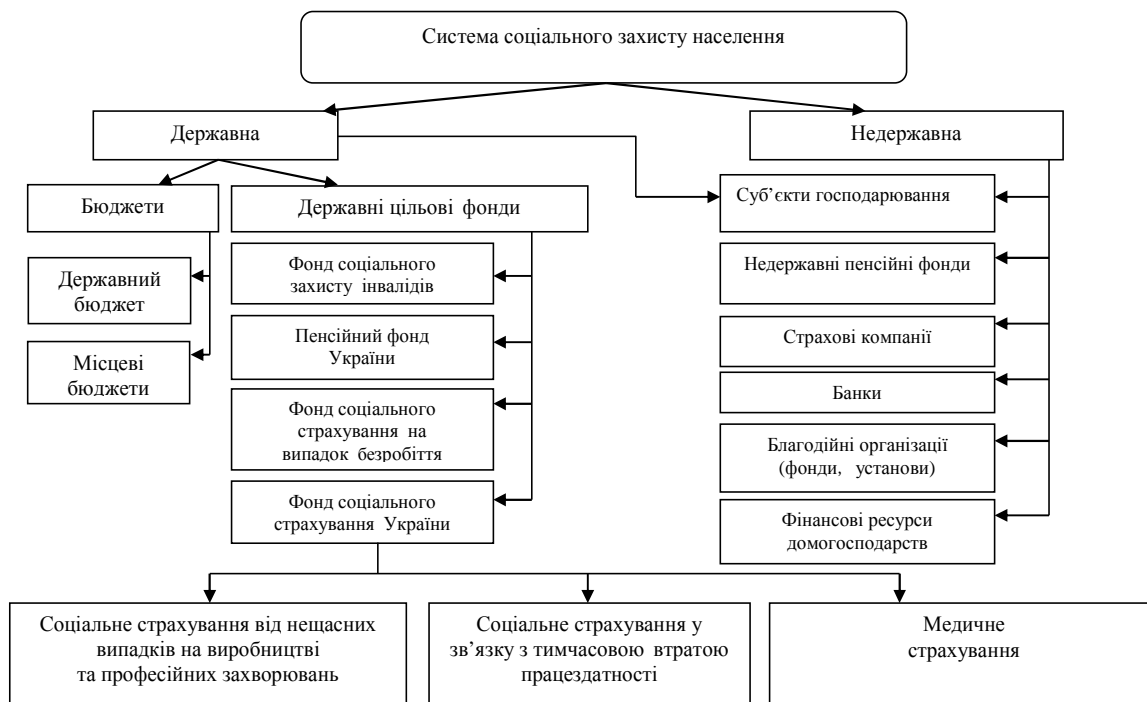

Рис. 1. Інституційно-функціональна система фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні (розроблено авторами на основі джерела [2])

Така взаємодопомога реалізується у вигляді перерозподілу коштів між різними соціально-економічними та соціально-демографічними групами населення. Можна виділити три складові соціальної солідарності: по-перше, забезпечується об'єднанням різних ризиків при однакових страхових внесках (саме тут присутній зв'язок із правилом перерозподілу принципу соціального страхування); по-друге, передбачається інтертемпоральний (міжчасовий) перерозподіл. Мова йде про так званий договір поколінь, згідно з яким відбувається перерозподіл прибутків від працездатних молодих до непрацездатних старих членів суспільства; по-третє, соціальна солідарність є основою інтерперсонального (міжособистісного) перерозподілу. У цьому разі перерозподіл прибутків здійснюється: між найбагатшими й найбіднішими соціальними групами; безпосередньо між застрахованими суб'єктами; між застрахованими й незастрахованими учасниками системи соціального захисту.

Систему соціального захисту можна визначити як сукупність грошових відносин розподільчого характеру, в процесі яких формуються фонди фінансових ресурсів для компенсації наслідків соціальних ризиків, які призводять до повної або часткової втрати заробітку та спричиняють зміни матеріального становища. Державні механізми здійснення соціального захисту стосуються не лише найменш забезпечених категорій громадян, а охоплюють населення загалом, бо головне призначення соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності, можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності, що потребує створення дієвої та ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення. Крім того, важливого значення під час створення ефективної системи соціального захисту має розподіл населення на соціальні групи за вагомістю отримання благ і можливістю приймати участь у суспільно-корисній діяльності. Соціальний захист в Україні

визначається як система державних гарантій щодо забезпечення прав громадян на соціальну допомогу і підтримку. Державою захист надається через установлені в законодавчому порядку соціальні гарантії та економічний механізм їх реалізації. Бюджетне фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення в нашій країні здійснюються сьогодні відповідно до положень ст. 87–91 Бюджетного кодексу України за рахунок державного та місцевих бюджетів [3].

Соціальний захист населення включає в себе комплекс економічних, соціальних та правових заходів, які покликані забезпечити рівні можливості громадянам країни для підтримання певного рівня життя, а також підтримку окремих соціальних груп населення. Соціальний захист слід розглядати з кількох позицій: як матеріальне забезпечення громадян похилого віку; у разі втрати працездатності (тимчасової, часткової, повної); у разі втрати годувальника; при народженні й похованні осіб, по догляду за дітьми та хворими людьми; як перерозподільні відносини, у процесі яких відбувається формування й використання суспільних фондів споживання; як нормативно-правове регулювання норм,

прав та обов'язків громадян України на їх матеріальне забезпечення.

Важливою умовою поліпшення рівня та якості життя населення будь-якої країни, у тому числі й України, яка за мету ставить побудову соціально орієнтованої ринкової економіки, є наявність розвинутої соціальної сфери. Зміст соціальної сфери діяльності визначений Конституцією України й ураховує інтереси як кожної окремої людини, так і всіх соціальних груп і верств суспільства, створює умови для досягнення нового рівня життя, охорони здоров'я людини, зростання духовного і фізичного потенціалу, забезпечення соціально захищеності населення. Конституція України гарантує також необхідні умови для розвитку всіх націй, відсутність криз і конфліктів між людьми, створення необхідних соціально-економічних умов для життя людей. Діяльність у соціальній сфері спрямована на формування ініціативної, творчої особистості, на розвиток української культури і культури національних меншин. Напрями бюджетного фінансування соціальної сфери протягом останніх п'яти років на державному рівні зображено на рис. 2.

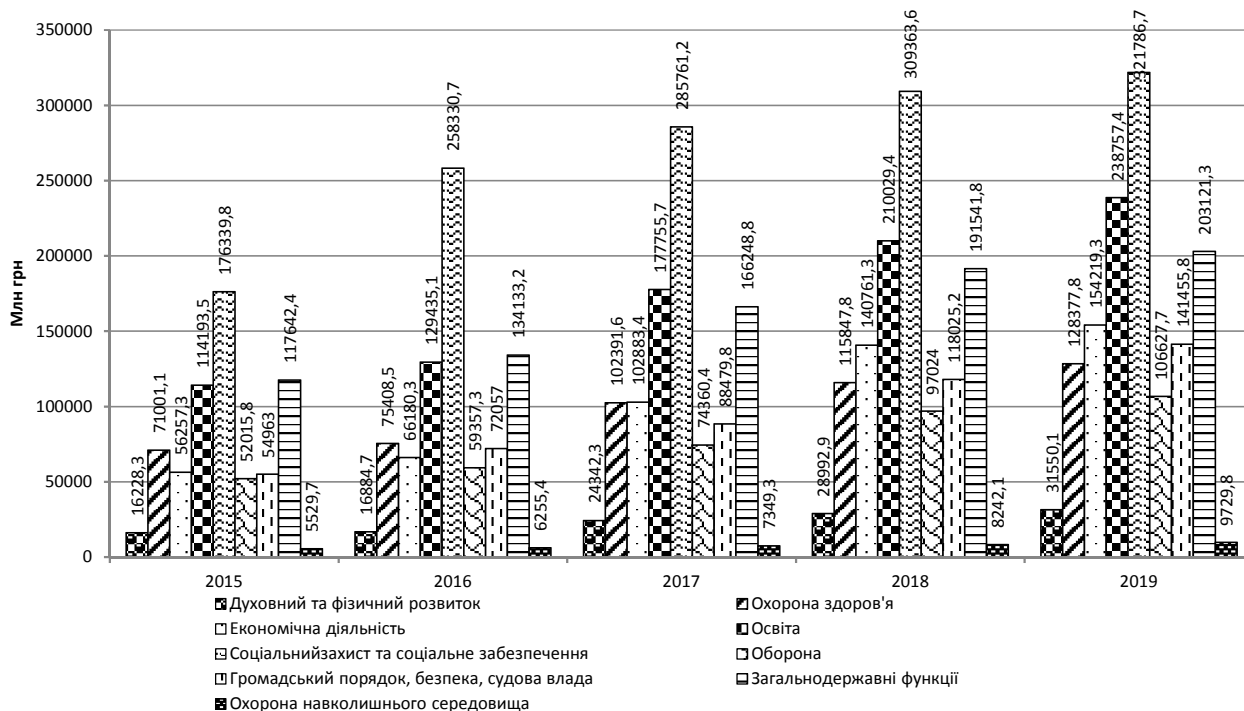

Рис. 2. Напрями бюджетного фінансування соціальної сфери протягом 2015-2019 років на державному рівні, млн грн (сформовано авторами на основі джерела [4])

Обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, що відображається у зведеному бюджеті, не розкриває реального обсягу всього бюджетного фінансування, яке спрямовується в Україні на сферу соціального захисту та соціального забезпечення. Це пояснюється тим, що, відповідно до діючої системи бухгалтерського обліку, деякі складники видатків на фінансування соціальних послуг,

соціальних виплат та інших заходів соціального захисту включаються до інших видаткових статей бюджету, а саме: видатків на житлово-комунальне господарство, освіту, духовний і фізичний розвиток, охорону здоров'я, громадський порядок та оборону тощо.

Видатки на сферу соціального захисту та соціального забезпечення можна знайти практично в

кожній із видаткових статей бюджету відповідно до функціональної класифікації видатків. Наприклад, видатки за статтею «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування закладів, які надають соціальні послуги дітям та молоді» фактично належать до видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, проте формально вони обліковуються за видатковою статтею бюджету «Загальнодержавні видатки». Інший приклад – видаткова стаття «Компенсація збитків Пенсійного фонду, викликаних упродовженням спеціальної ставки для платників фіксованого сільськогосподарського податку». Видатки за цією статтею логічно було б віднести до видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, але вони включаються до видаткової статті бюджету «Економічна діяльність». Ще одним прикладом є стаття «Фінансова підтримка санаторно-курортних закладів», за якою фінансуються державні програми оздоровлення ветеранів війни, інвалідів, громадян, постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, дітей і молоді та ін. Однак ці видатки належать до видаткової статті «Охорона здоров'я», хоча, зважаючи на цільові групи, більш доцільно було б відносити їх до видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. Таким чином, реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення значно перевищує ту їхню частину, що проходить у зведеному бюджеті України за видатковою статтею «Соціальний захист та соціальне забезпечення».

Щоб побачити реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, необхідно визначити ті з них, які на практиці фінансуються за рахунок інших видаткових статей бюджету, але фактично спрямовуються на вирішення окремих питань у сфері соціального захисту та соціального забезпечення. Основними джерелами фінансових ресурсів в Україні є кошти, які акумулюються внаслідок сплати податків та страхових внесків до державного та місцевих бюджетів, державних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, недержавних організацій, які здійснюють соціальне страхування

(страхові компанії, недержавні пенсійні фонди). Разом з тим, значна частина соціальних витрат здійснюється за рахунок доходів домогосподарств та соціальних витрат роботодавців, які здійснюються без сплати страхових внесків у будь-які конкретні фонди соціального страхування. Таким чином, основними джерелами фінансування соціального захисту населення у більшості країн світу є: 1) внески, які сплачуються працівниками та роботодавцями в обов'язковому або добровільному порядку у державні чи приватні фонди соціального страхування; 2) податкові надходження, які складають частину загальних державних доходів; 3) інвестиційні доходи від розміщення акумульованих коштів державних або приватних фондів соціального страхування на фінансових ринках; 4) приватні кошти. Не менш важливе значення має використання наявних фінансових ресурсів. Система соціального захисту охоплює усі види державних та приватних соціальних програм, які направлені на підтримку різних категорій населення у разі виникнення такої потреби під впливом соціальних ризиків. Значною проблемою у фінансовому забезпеченні соціального захисту населення в Україні є те, що держава значну частину фінансових ресурсів спрямовує на підтримку населення, яке не потребує такої допомоги, що негативним чином позначається на рівні життя найменш захищених верств населення. Крім цього, для національної системи соціального захисту характерним є наявність великої кількості натуральних трансфертів, частка яких складає близько 13%. Незважаючи на значні розміри та тенденцію зростання соціальних видатків, багато соціальних програм та допомог в Україні фінансується вкрай незадовільно. Окремі види соціальних допомог у деякі роки зовсім не фінансувалися або їхні розміри у законодавчому порядку зменшувалися, оскільки у Державному бюджеті України на це не вистачало коштів (наприклад, допомога при народженні дитини тощо). Розпорошення державних фінансових ресурсів та складна економічна ситуація в країні прямо впливають на розмір основних державних соціальних стандартів (прожитковий мінімум, мінімальна пенсія, мінімальна заробітна плата). Динаміку цих показників наведено в таблиці.

Таблиця

Динаміка розмірів основних державних соціальних стандартів України в 2014-2019 роках

(складено авторами на основі джерела [5])

Показники	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Мінімальна пенсія	949	949	1074	1295	1409	1564
Мінімальна заробітна плата	1218	1271	1438	3200	3723	4173
Прожитковий мінімум	1176	1227	1376	1604	1745	1936
Мінімальний споживчий кошик	1052	1129	1169	1446	1745	1936
Середньомісячна заробітна плата	3470	5230	6475	7105	8867	10783

Аналіз даних таблиці показав, що розмір мінімальної пенсії в Україні в разі менший за величину вартості мінімального споживчого кошика, який покладено в основу визначення рівня прожиткового мінімуму та, власне, й самого рівня прожиткового мінімуму. Такий дисбаланс свідчить про надзвичайно низький рівень соціального захисту населення країни.

У системі соціального захисту України присутня низка проблем, які потребують негайного вирішення: непрозора законодавча база, наявність великої кількості неефективних соціальних пільг, недосконала система фінансування та бюрократія в органах соціального захисту. Бюджетне фінансування соціального забезпечення в Україні також має низку проблем, особливо на місцевому рівні. Поліпшення фінансового забезпечення соціального захисту неможливе без зміцнення фінансової бази та підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів. Державна система фінансування соціальних виплат,

пільг і допомоги залишається одним з основних складників всезагальної та комплексної системи соціального захисту України та потребує реформування, зміни підходів до організаційних принципів надання та фінансування державної соціальної допомоги, впровадження нових шляхів та методів, які без додаткових затрат коштів, матеріальних засобів дадуть змогу працювати більш результативно на користь тих, хто потребує соціального захисту. У 41,5 разів в 2019 році порівняно з 2014 роком зросла державна підтримка місцевого та регіонального розвитку. Крім того, на 2019 рік передбачена субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування місцевого значення в сумі 14,7 млрд грн [6].

Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП та динаміка власних доходів загального фонду місцевих бюджетів представлено на рис. 3, 4.

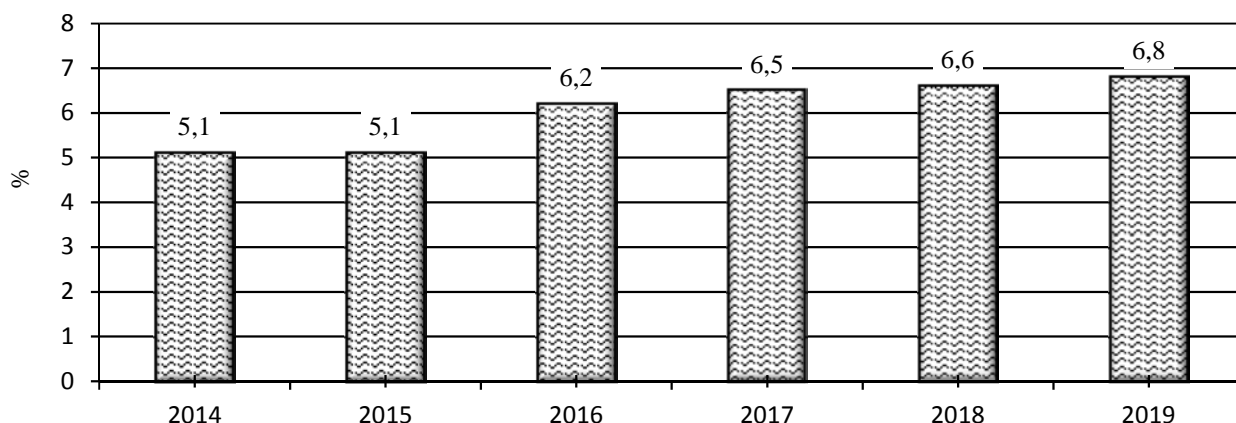

Рис. 2. Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП за 2014-2019 роки, % (сформовано авторами на основі джерела [6])

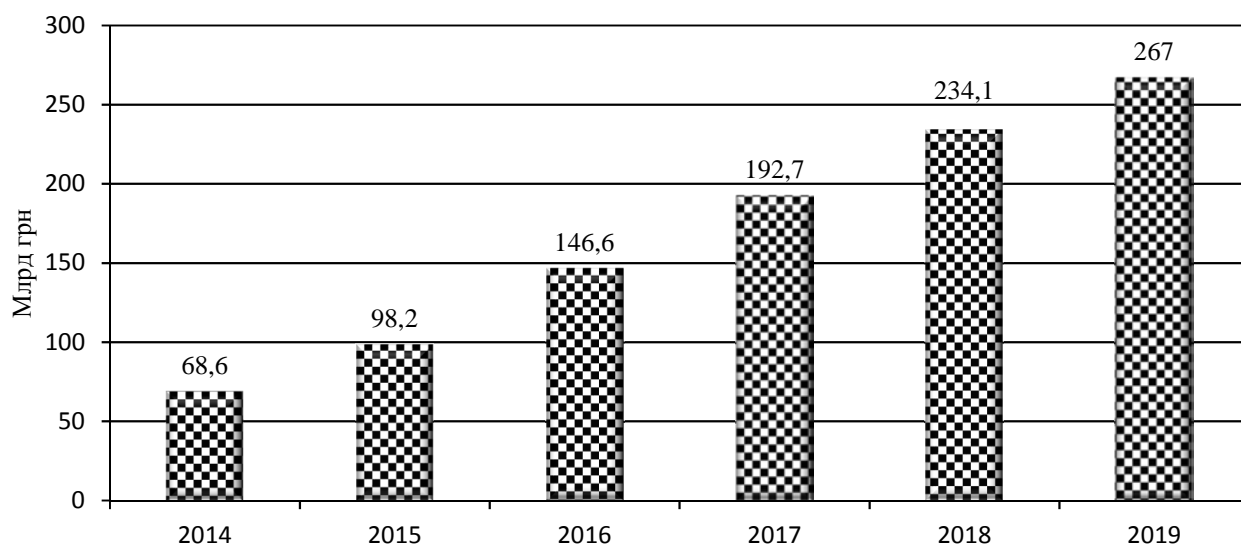

Рис. 3. Динаміка власних доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2014-2019 роки (сформовано авторами на основі джерела [6])

Виконання бюджетних показників минулого року здійснювалося на тлі проведення подвійних виборів у країні, змін цінової кон'юнктури на міжнародних ринках та нових макроекономічних трендів в Україні, зокрема посилення курсу гривні. Новому Уряду, який був призначений 29 серпня 2019 року, довелося оперативним чином реагувати на поточні виклики та вживати всіх необхідних заходів щодо забезпечення виконання бюджетних показників.

В цілому, дефіцит державного бюджету у 2019 році утримано у межах граничного показника, затвердженого законом «Про державний бюджет України на 2019 рік» (план – 99,6 млрд грн, факт – 81 млрд грн), а державний борг по відношенню до ВВП було знижено (за попередніми оцінками нижче 50% до ВВП) [4].

Уряд України в 2019 році забезпечив фінансування захищених статей видатків, а також ряду інших видатків, які сприяють розвитку економіки та добробуту громадян. Серед них: 46,7 млрд грн – пільги та житлові субсидії населенню на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу; 182,3 млрд грн – трансферти Пенсійному фонду (включно з 7,1 млрд грн, отриманих від пільгового розмитнення автомобілів з іноземною реєстрацією); 122,1 млрд грн – на освіту (включно з трансфертами місцевим бюджетам); 94,7 млрд грн – на медицину (включно з трансфертами місцевим бюджетам). Видатки на посилення обороноздатності держави склали 218 млрд грн, що на 13,7% більше 2018 року [4].

Як засвідчує міжнародний досвід, у міру того, як країна економічно розвивається, можливості для використання грошових трансфертів як одного із заходів соціального захисту збільшуються. З економічним розвитком країни все більша частка робочої сили залучається до діяльності в офіційному секторі економіки, а фінансова інфраструктура стає доступною для дедалі більшої кількості людей, що дає державі можливість простіше відстежувати рівень доходів своїх громадян та оцінювати рівень бідності як окремих домогосподарств, так і країни загалом. Соціальні потреби найбільш незахищених прошарків населення задовольняються недостатньою мірою. Високий рівень бідності в Україні, особливо серед сімей із дітьми або непрацездатними особами працездатного віку та сімей, де один із членів має інвалідність, свідчить про недостатню ефективність підтримки найбільш соціально незахищених категорій населення. Про те, що система соціального захисту в Україні не відповідає європейським стандартам, свідчить аналіз таких соціальних стандартів та нормативів, як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія. Державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються для визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, установлених Конституцією України. На основі соціальних

стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія за віком, інші види соціальних та компенсаційних виплат. Вони використовуються для визначення та обґрунтування розмірів видатків державного бюджету України, місцевих бюджетів та державних цільових позабюджетних фондів. Соціальні гарантії на рівні Європейського Союзу – це питома вага оплати праці у ВВП на рівні 55-65%, співвідношення мінімальної заробітної плати і середньої заробітної плати не нижче 55%, а також зростання мінімальної заробітної плати відносно прожиткового мінімуму на працездатну особу більш як у три рази, середньої заробітної плати – у п'ять-шість разів, середньої пенсії відносно прожиткового мінімуму на особу, яка втратила працездатність, – близько чотирьох разів [7].

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі: надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення; надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти, культури, що не відповідає їхній якості; неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами; недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення. Фінансове забезпечення соціального захисту також слід аналізувати з точки зору досягнення його цілей. Слід відзначити, що кожна окрема соціальна програма передбачає досягнення своїх конкретних цілей, що дає змогу оцінити ефективність їх фінансування не лише в цілому по країні, а й по окремих регіонах. Водночас всі цілі окремих соціальних програм передбачають досягнення основних цілей системи соціального захисту населення: зменшення рівня бідності, зростання доходів населення, скорочення нерівності та підвищення тривалості життя. У цілому сучасні тенденції фінансового забезпечення соціального захисту в Україні не відповідають тим викликам, які ставить перед суспільством нинішнє соціально-економічне та демографічне становище, що негативно позначається як на рівні фінансування так і на його ефективності. Подальший розвиток соціального захисту в Україні можливий лише за умови глибокої структурної перебудови як самої системи соціального захисту (скорочення соціальних допомог та пільг; підвищення адресності; зменшення кількості натуральних трансфертів тощо), так і основних умов та принципів фінансування (розширення частки приватних коштів; зростання фінансування соціальних програм на основі накопичувального принципу; підвищення монетизації та адресності соціальних допомог тощо).

Висновки. Отже, головною проблемою фінансового забезпечення соціального захисту в Україні є

недостатність коштів, передусім, бюджетних, для реалізації в повному обсязі вимог чинного законодавства. В Україні діяльність держави із приводу фінансування соціальної сфери має надзвичайно важливе значення для життя суспільства. Це, у першу чергу, зумовлено різким падінням доходів більшості населення й орієнтацією громадян на отримання допомоги саме від держави. Значний рівень фінансового забезпечення соціальних видатків в Україні не є показником, що система соціального захисту й забезпечення населення є ефективною з точки зору доступності та якості надання соціальних послуг і соціальної допомоги. Тому створення ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту та забезпечення населення є домінуючим завданням на сучасному етапі в Україні й потребує її подальшого вдосконалення та реформування.

Література

1. Павлюк К. В. Розвиток системи надання державних соціальних послуг вразливим верствам населення та її фінансове забезпечення. *Наука й економіка*. 2010. №3(19). С. 138-147. 2. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань: Видавець "Сочінський М. М.", 2016. 496 с. 3. Аналіз проекту бюджету за видатками на 2019 рік. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. URL : <http://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/vydatky-derzhbjudzhetu-2019.pdf>. 4. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua>. 5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>. 6. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>. 7. Лопушняк Г. Економіко-організаційні аспекти забезпечення реалізації права на соціальний захист в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 2 (31). С. 10-15. 8. Гітис Т. П., Чемерис Є. Т., Антонова В. І., Носаньова А. С. Дослідження сучасного рівня соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 116-122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122. 9. Дюк А. А. Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація. *Ефективна економіка*. 2018. С. 56-63. 10. Лисяк Л. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Економіка». 2017. С. 23-30.

References

1. Pavliuk K. V. (2010). Rozvytok systemy nadannia derzhavnykh sotsialnykh posluh vrazlyvym verstvam naselennia ta yii finansove zabezpechennia [Development of the system of providing state social services to vulnerable segments of the population and its financial provision]. *Nauka u ekonomika – Science and economics*, 3(19), pp. 138-147 [in Ukrainian].

2. Malovanyi M. I. (2016). Finansovi aspekty funktsionuvannia systemy sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini [Financial aspects of functioning of system of

social protection of the population in Ukraine]. Uman. Publisher "Sochinsky M.M." [in Ukrainian].

3. Analiz proektu biudzhetu za vydatkami na 2019 rik [Analysis of the draft budget by expenditures for 2019]. Office of Financial and Economic Analysis in the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <http://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/vydatky-derzhbjudzhetu-2019.pdf> [in Ukrainian].

4. Ofitsiynyi veb-sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Treasury Service of Ukraine]. (n.d.). *treasury.gov.ua*. Retrieved from <http://treasury.gov.ua> [in Ukrainian].

5. Ofitsiynyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official site of the Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). *minfin.gov.ua*. Retrieved from <http://minfin.gov.ua> [in Ukrainian].

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Lopushniak H. (2011). Ekonomiko-orhanizatsiini aspekty zabezpechennia realizatsii prava na sotsialnyi zakhyst v Ukraini [Economic and organizational aspects of ensuring the realization of the right to social protection in Ukraine]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, 2 (31), pp. 10-15 [in Ukrainian].

8. Gitis T. P., Chemerys Ye. T., Antonova V. I., Nosanyova A. S. (2020). Doslidzhennia suchasnoho ravnia sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini [Study of the Current Level of Social Protection of the Population in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 116-122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122 [in Ukrainian].

9. Diuk A. A. (2018). Formuvannia systemy vydatkiv derzhavnoho biudzhetu ta yikh optymizatsiia [Formation of the system of state budget expenditures and their optimization]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, Vol. 3, pp. 56-63 [in Ukrainian].

10. Lysiak L. V. (2017). Finansove zabezpechennia sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini: problemy ta perspektivy [Financial provision of social protection of the population in Ukraine: problems and prospects]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii «Ekononika» – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Economics series*, pp. 23-30 [in Ukrainian].

Волошина О. О., Ковальова М. Ю., Боженко В. Є. Стан і тенденції розвитку фінансового забезпечення соціального захисту в Україні

У статті розглянуто стан і тенденції розвитку фінансового забезпечення соціального захисту в Україні. Виявлено сучасні проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні. Обґрунтовано важливість розуміння соціального захисту населення як системи фінансових відносин необхідної для компенсації соціальних ризиків і забезпечення соціальної безпеки. Розкрито сутність та особливості фінансового забезпечення соціального захисту населення. Проведено дослідження напрямів бюджетного фінансування соціальної сфери на державному рівні. Досліджено фінансовий механізм реалізації соціального захисту, який передбачає формування джерел фінансових ресурсів, що направляються на виконання відповідних

програм і заходів, а також обґрунтований вибір методів, форм та важелів їх використання. Доведено, що однією із вагомих перешкод на шляху ефективної реалізації в нашій країні соціальної політики є недостатній рівень її фінансового забезпечення у поєднанні з нерациональним плануванням, розподілом і неефективним використанням наявних фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, соціальний захист, державний бюджет, видатки бюджетів, місцевий бюджет, бюджетне фінансування, соціальні послуги.

Voloshyna O., Kovaleva M., Bozhenko V. Status and Trends in the Development of Financial Support for Social Protection in Ukraine

The article considers the state and tendencies of development of financial provision of social protection in Ukraine. Modern problems of financing the sphere of social protection of the population in Ukraine are revealed. The importance of understanding the social protection of the population as a system of financial relations necessary to compensate for social risks and ensure social security is substantiated. The essence and features of financial provision of social protection of the population are revealed. The research of directions of budgetary financing of social sphere at the state level is carried out. The financial mechanism of realization of social protection which provides formation of the sources of the financial resources directed on performance of the corresponding programs and actions, and also the substantiated choice of methods, forms and levers of their use is investigated. It is proved that one of the significant obstacles to the effective implementation of social policy in our country is the insufficient level of its financial security in combination with irrational planning, distribution and inefficient use of available financial resources.

Keywords: financial provision, social protection, state budget, budget expenditures, local budget, budget financing, social services.

Волошина Е. А., Ковалева М. Ю., Боженко В. Е. Состояние и тенденции развития финансового обеспечения социальной защиты в Украине

В статье рассмотрены состояние и тенденции развития финансового обеспечения социальной защиты в Украине. Выявлены современные проблемы финансирования сферы социальной защиты населения в Украине. Обоснована важность понимания социальной защиты населения как системы финансовых отношений необходимой для компенсации социальных рисков и обеспечение социальной безопасности. Раскрыта сущность и особенности финансового обеспечения социальной защиты населения. Проведено исследование направлений бюджетного финансирования социальной сферы на государственном уровне. Исследован финансовый механизм реализации социальной защиты, который предусматривает формирование источников финансовых ресурсов, которые направляются на выполнение соответствующих программ и мероприятий, а также обоснован выбор методов, форм и рычагов их использования. Доказано, что одним из весомых препятствий на пути эффективной реализации в нашей стране социальной политики является недостаточный уровень ее финансового обеспечения в сочетании с нерациональным планированием, распределением и неэффективным использованием имеющихся финансовых ресурсов.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, социальная защита, государственный бюджет, расходы бюджетов, местный бюджет, бюджетное финансирование, социальные услуги.

Стаття надійшла до редакції 31.08.2020

Прийнято до друку 15.09.2020